

LEKSIK KO'NIKMALARNI SHAKLLANTIRISHDA ZAMONAVIY INTERFAOL USULLARDAN FOYDALANISH

Nafisa Naimovna Xaitova

O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

1-bosqich tayanch doktorant

(naimovna1987@gmail.com)

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15729778>

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada universitet talabalari orasida leksik kompetensiyani shakllantirishda zamonaviy interfaol metodlarning o'rni va samaradorligi yoritilgan. Klaster, aqliy hujum va savol-javob (hot seat) kabi metodlar asosida leksik ko'nikmalarni mustahkamlash, ularni kontekstda to'g'ri va faol ishlatish yo'llari tahlil qilingan. Har bir metodning nazariy asoslari bilan bir qatorda, amaliy qo'llanilishi ham misollar orqali ochib berilgan. Maqola, ayniqsa filologiya, tarjima, jurnalistika va boshqa sohalarda tahsil olayotgan talabalar uchun xorijiy tilni samarali o'rganishda metodik asos sifatida xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: leksik kompetensiya, interfaol metodlar, klaster, aqliy hujum, savol-javob, universitet talabalari, xorijiy til, muloqot

ANNOTATION This article highlights the role and effectiveness of modern interactive methods in developing lexical competence among university students. It analyzes how methods like clustering, brainstorming, and Q&A (hot seat) help consolidate lexical skills and promote their active and contextual use. The theoretical foundations of each method and their practical application are discussed with examples. The article serves as a methodological basis for students, especially those studying philology, translation, journalism, and other related fields, to learn foreign languages more effectively.

Keywords: lexical competence, interactive methods, clustering, brainstorming, Q&A, university students, foreign language, communication

АННОТАЦИЯ В данной статье рассматривается роль и эффективность современных интерактивных методов в формировании лексической компетенции среди студентов вузов. Анализируются методы, такие как кластеризация, мозговой штурм и вопросы-ответы (горячее кресло), способствующие закреплению лексических навыков и их активному использованию в контексте. Каждому методу уделено внимание как с теоретической, так и с практической стороны с приведением примеров. Статья представляет собой методологическую основу для эффективного изучения иностранных языков студентами филологических, переводческих, журналистских и других направлений.

Ключевые слова: лексическая компетенция, интерактивные методы, кластеризация, мозговой штурм, вопросы-ответы, студенты вузов, иностранный язык, коммуникация

KIRISH Globallashuv davrida xorijiy tilni o'rganish nafaqat akademik bilim olish, balki kasbiy malakani oshirish, xalqaro hamkorlikda faol ishtirok etish va ilmiy tadqiqotlarda muvaffaqiyatli qatnashish uchun zaruratga aylandi. Universitet talabalari uchun til kompetensiyasi nafaqat grammatik bilim, balki ilmiy va kasbiy muloqotda so'z boyligini to'g'ri qo'llay olish ko'nikmasini ham o'z ichiga oladi. Xalqaro tadqiqotlarga ko'ra, samarali akademik

muloqotning 70–80 foizi leksik bilimga bog‘liq bo‘lib, bu esa til o‘rgatishda lug‘aviy ko‘nikmalarning o‘rni qanchalik muhim ekanligini tasdiqlaydi (Richards, 2006).

Universitet bosqichida ta‘limning interfaollashuvi o‘quvchilarning bilim olishdagi faol ishtirokini kuchaytiradi. Ayniqsa filologiya, tarjima nazariyasi, jurnalistika, xalqaro munosabatlar kabi yo‘nalishlarda tahsil olayotgan talabalar uchun leksik kompetensiyaning rivojlanganligi ilmiy fikr bildirish, esse va maqola yozish, taqdimot qilishda asosiy omil hisoblanadi. Shu bois interfaol metodlardan foydalanish universitet ta‘limida samarali natija beradi.

Ushbu maqolada universitet talabalari uchun mo‘ljallangan tarzda leksik ko‘nikmalarni shakllantirishda uchta interfaol metod – klaster, aqliy hujum va savol-javob (hot seat) usullarining nazariy va amaliy jihatlarini yoritiladi.

ASOSIY QISM KLAUSTER USULI (CLUSTER METHOD) Nazariy asos: Ausubelning ma‘naviy assimilyatsiya nazariyasiga ko‘ra, yangi bilimlar mavjud bilimlar tizimiga bog‘langanda samarali o‘zlashtiriladi. Klaster metodi bu bog‘lanishni vizual ko‘rinishda tashkil etishga xizmat qiladi.

Universitetda bu metod odatda murakkab mavzularni tahlil qilish, ilmiy terminlar va mavzulararo bog‘liqlikni o‘rgatishda qo‘llaniladi. Masalan, "sustainable development" mavzusiga doir so‘zlar – "renewable energy", "climate change", "green economy", "carbon footprint" – klaster sifatida shakllantiriladi.

Afzalliklari:

- Mavzuga doir atamalarni guruhlash orqali tez eslab qolishga yordam beradi;
- Terminologiyani kontekstda o‘rganish imkonini yaratadi;
- Prezentatsiyalar va esse yozishda yadro so‘zlarni aniqlashni osonlashtiradi.

Amaliy misol: Xalqaro munosabatlar yo‘nalishida "global governance" mavzusida asosiy tushunchaga bog‘liq terminlar klaster qilinadi: "UN", "security council", "international law", "peacekeeping", "sovereignty".

AQLIY HUJUM (BRAINSTORMING) Nazariy asos: Konstruktivistik yondashuvga ko‘ra, bilim o‘quvchi tomonidan faol tarzda yaratiladi. Aqliy hujum – o‘quvchilarning ilgari olgan bilimlarini tezda faollashtiruvchi metod bo‘lib, universitet sharoitida ayniqsa seminar mashg‘ulotlari va dars oldi tayyorgarlikda foydali hisoblanadi. Talabalar dars mavzusi asosida iloji boricha ko‘p leksik birliklarni eslashga harakat qiladilar, bu esa ularga ese, maqola va ilmiy mulohazalarda so‘z tanlash imkonini kengaytiradi.

Afzalliklari:

- So‘z boyligini tezkor faollashtiradi;
- Erkin fikrlashni rag‘batlantiradi;
- Guruhli ishlashni o‘rgatadi.

Amaliy misol: "Artificial intelligence" mavzusi bo‘yicha talabalar fikr yuritadilar: "machine learning", "neural network", "robotics", "ethics of AI", "automation". So‘ng bu atamalarni insho yoki taqdimotlarda ishlatishadi.

SAVOL-JAVOB USULI (Q&A, HOT SEAT) Nazariy asos: Interaktiv muloqotga asoslangan ta‘lim nazariyasiga ko‘ra, bilim olish jarayonida o‘quvchi faol ishtirok etishi, javob berishi va savol berishi orqali til birliklarini chuqurroq o‘zlashtiradi. Savol-javob metodi Vygotskiyning ijtimoiy-hamkorlik nazariyasiga asoslanadi. Universitetda bu metod taqdimotlardan so‘ng,

ilmiy seminar va muhokamalarda keng qo'llaniladi. Talaba savollarga aniqlik bilan javob berishi, terminlarni o'rinli ishlatishi, argument keltirishi talab qilinadi.

Afzalliklari:

- Akademik muloqotga tayyorlaydi;
- Nutqni tez va aniq ifodalashni o'rgatadi;
- So'zlarning real kontekstdagi qo'llanilishini mustahkamlaydi.

Amaliy misol: "Climate change" mavzusi bo'yicha prezentatsiyadan so'ng guruh talabalari taqdimotchi talabaga savollar beradi: "What are the main causes of global warming?", "How does it affect developing countries?", "What international measures exist to fight climate change?".

YAKUNIY XULOSA Universitetda xorijiy tilni o'qitishda interfaol metodlardan foydalanish talabalarni nafaqat tilni bilishga, balki uni kasbiy va ilmiy faoliyatda to'g'ri va samarali qo'llashga o'rgatadi. Klaster metodi orqali ularning terminologik fikrlashi kuchayadi, aqliy hujum orqali mavzuga oid leksik birliklarni tez faollashtiradi, savol-javob usuli esa akademik muloqotga tayyorlaydi.

Tavsiya etiladi:

- Universitet darslarida seminar va amaliy mashg'ulotlarda interfaol metodlarga ustuvorlik berish;
- Har bir mavzuga doir leksik klasterlar tayyorlash;
- Talabalarni savol berish va muhokama qilishga faol jalb etish;
- Leksik kompetensiyani baholashda interaktiv yondashuvlarni joriy etish.

Xulosa qilib aytganda, universitet talabalari uchun leksik kompetensiyani shakllantirishda zamonaviy interfaol metodlar – bu zamonaviy ta'lim talablari va kelajak kasbiy faoliyatiga tayyorgarlikning eng samarali vositalaridan biridir.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Richards, J. C. (2006). *Communicative Language Teaching Today*. Cambridge University Press.
2. Ausubel, D. P. (1968). *Educational Psychology: A Cognitive View*. Holt, Rinehart and Winston.
3. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
4. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching* (4th ed.). Longman.
5. Brown, H. D. (2001). *Teaching by Principles: An Interactive Approach to Language Pedagogy* (2nd ed.). Pearson Education.
6. Nation, I. S. P. (2001). *Learning Vocabulary in Another Language*. Cambridge University Press.
7. Thornbury, S. (2002). *How to Teach Vocabulary*. Longman.
8. Ur, P. (2012). *A Course in Language Teaching: Practice and Theory*. Cambridge University Press.